

Fremtidens natur

i Sorø Kommune

Danmarks
Naturfredningsforening

Indhold

	Side
Indledning	3
<i>Masser af natur i Sorø Kommune</i>	4
<i>Visioner for naturen i Sorø Kommune</i>	5
<i>Konkrete forslag</i>	6
Naturtyper i Sorø Kommune	7
<i>Naturtyper beskyttet af naturbeskyttelseslovens § 3</i>	7
<i>Andre naturtyper</i>	10
<i>Natura 2000</i>	13
Beskrivelse af naturen i Sorø Kommune	14
<i>Naturnetværket</i>	14
<i>Kommunens grønne bånd</i>	14
<i>Områder i "Naturnetværk Danmark", N-områder</i>	15
<i>Andre områder, A-områder</i>	20
Stier i landskabet	22
<i>Generelt</i>	22
<i>Særlige lokale forhold</i>	22
Større tekniske anlæg	24
Væsentlige vandløb	24
Forvaltning af naturen i Sorø Kommune	25
<i>Lovgrundlaget</i>	25
<i>Administrationen og aktørerne</i>	25
Forslag til en dialog	27
Bilag	27
Oversigt over faktabokse, kort og tabeller	28

Indlagt bilag:

Kort med nuværende, beskyttet natur, med DN's forslag til Naturnetværk og med inddelingen i 16 delområder.

© Udgivet af Danmarks Naturfredningsforening · Tlf. 39 17 40 00 · dn@dn.dk · www.dn.dk
Støttet med tilskud fra tips- og lottomidler til friluftslivet.

Indledning

Om Danmarks Naturfredningsforening

Danmarks Naturfredningsforenings overordnede og langsigtede mål er, at Danmark bliver et bæredygtigt samfund med et smukt og varieret landskab, en rig og mangfoldig natur og et rent og sundt miljø.

Danmarks Naturfredningsforening (DN) er stiftet i 1911. Den er Danmarks største grønne forening med 140.000 medlemmer. Heraf er der ca. 2000 aktive, som bruger en del af deres fritid på at arbejde for foreningens formål. Foreningen har omkring 100 afdelinger lokalt, typisk én i hver kommune.

Foreningen arbejder for befolkningens mulighed for gode naturoplevelser og med emner som naturbeskyttelse, miljøbeskyttelse, planlægning, adgang til naturen, lovgivning og oplysning. Danmarks Naturfredningsforening er klageberettiget på en række områder gennem afdelingernes bestyrelse.

Foreningen arbejder især med den danske natur og mulighederne for at opleve den. Arbejdsområdet omfatter også mere brede miljøemner ligesom internationalt engagement især gennem EU og Danmarks nærområder, Østersøen og Nordsøen er på programmet.

I arbejdet med den danske natur søger DN at sikre, at tabet af den biologiske mangfoldighed standser. Derfor beskæftiger foreningen sig også med land- og skovbrugets produktionsvilkår, der har afgørende indflydelse på det åbne landskab.

Du har brug for naturen. Og den har brug for dig!

Danmarks Naturfredningsforening
Tlf. 39 17 40 00
dn@dn.dk
www.dn.dk

DN Sorø afdelingen
www.dn.dk/soroe
E-mail: soroe@dn.dk

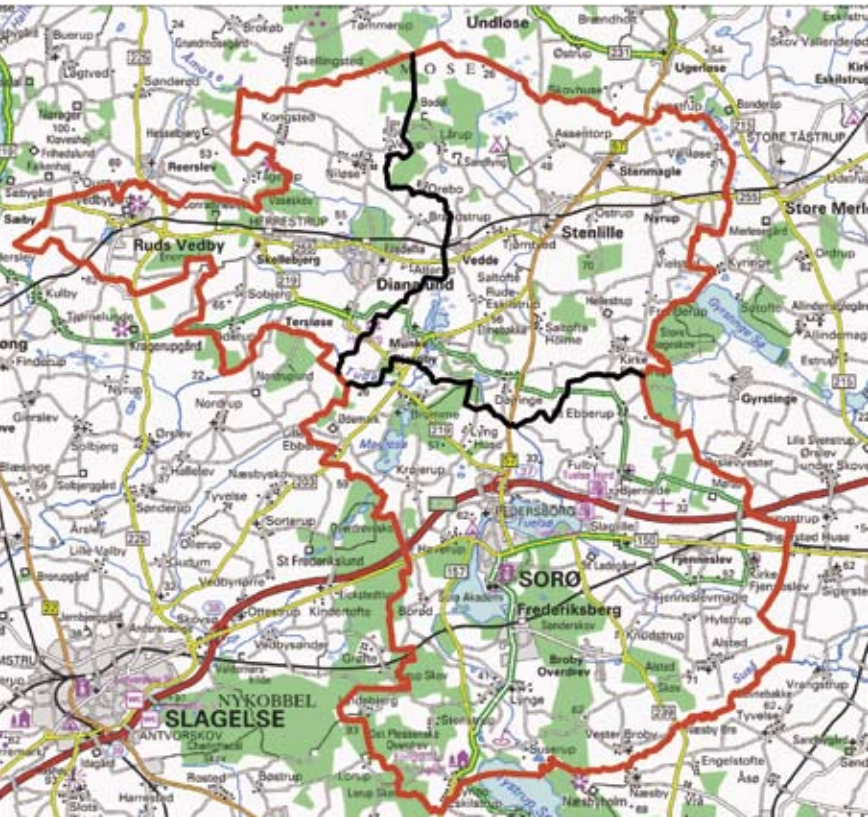
Kort: Inge Jeppesen, DN
Fotos: Rene Andersen, Jørgen Birkedal, Søren Krag, Per Ekberg Pedersen (fugle), Stig Pedersen og Claus Petersen (luftfotos)
Layout: Lone G. Møller

Teksten til rapporten er udarbejdet før sammenlægningen af de tre Lokalkomiteer i Dianalund-Høng, Sorø og Stenlille af Jørgen Birkedal, Arne Helweg, René Andersen, Solvejg K. Pedersen. og Lena Bau.

Endvidere har især følgende bidraget til arbejdet: Flemming Dahl og Søren Krag, Danmarks Naturfredningsforening; Jens Chr. Poulsen, Stiftelsen Sorø Akademi; John Holst og Jørgen Tybrind, Kongskilde Friluftsgård; Finn Bagger.

April 2007

Masser af natur i Sorø Kommune

Kort 1: Sorø Kommune med de kommunegrænser, der gjaldt til 1. januar 2007.

Der er masser af dejlig natur i Sorø Kommune. De større, samlede naturområder er Åmosen, skovene mellem Ruds Vedby og Dianalund, moserne ved Munke Bjergby, Lillesø, Maglesø og Bromme Plantage, Sorø-søerne og skov- og engområderne

både øst og vest for Sorø og endelig Tystrup sø og Susådal. Hertil kommer de mange mindre naturområder i form af beplantninger, søer og vandløb og det varierede terræn. De fleste borgere i Sorø Kommune

bor tæt på store naturoplevelser, og det gør kommunen til en attraktiv bosætningskommune. Disse attraktioner bør fastholdes og udbygges. Der er også brug for mere varieret og sammenhængende natur. Der skal skabes sammenhæng mellem de små vandløb, moserne og skovene, der ligger midt i landbrugslandet, og de større naturområder.

Derfor er det nødvendigt med en stor og fortsat indsats med både at pleje og at genoprette naturen. Der skal gøres en indsats for, at kommunens borgere, store som små, kan færdes frit i naturen og få de store oplevelser, naturen kan give. Naturen giver nemlig mulighed for mange rekreative oplevelser. Disse muligheder skal sikres, især da de visse steder kan være truet af byudvikling, erhvervsfremme og landbrugets interesser. Danmarks Naturfredningsforening lægger vægt på, at der er en fornuftig balance mellem landbrugets interesser, byudviklingen og varetagelsen af naturhensyn.

Balancen kan sikres ved at prioritere landskabsinteresserne og udpege de områder, hvor naturen nødvendigvis må have en fortrinsstilling. Projektet "Fremtidens Natur i Sorø Kommune" har taget sigte på at beskrive, hvorledes dette kan gøres.

De fleste borgere i Sorø Kommune bor tæt på store naturoplevelse – skove, søer og det åbne land – og det gør kommunen til en attraktiv bosætningskommune. Sorø by set mod vest med søen og det åbne land i baggrunden.

Sorø Kommune er en blanding af boliger, trafikårer, industri, landbrug, søer og skove. Her ses Sorø byområde fra nord.

Politikernes vision for Sorø

I den vision for den nye Sorø Kommune, som er vedtaget af kommunalpolitikerne, hedder det blandt andet:

" Sorø – den stærke konkurrent

Sorø kommune skal i fremtiden være en stærk konkurrent til de omkringliggende byer og kommuner. Den nye kommune-struktur giver en unik mulighed for at Sorø kommune kan skabe en spændende udvikling i bosætningsmulighederne i kommunen.

Placeringen af Sorø kommune midt på Sjælland, med en vel-fungerende infrastruktur i form af offentlige transportmidler, nærhed til motorvej og jernbane, giver kommunen en stærk placering i regionen. Sorø kommune skal i fremtiden være et godt sted at bo og et godt sted at udvikle sig – både fagligt, kulturelt og personligt. Sorø skal have en stærk placering på det kultur- og fritidspolitiske landkort."

"Fremtidens Natur i Sorø Kommune" kan være et væsentligt led i bestræbelserne for at realisere denne vision.

Visioner for naturen i Sorø Kommune

Formålet med DN's projekt "Fremtidens Natur" er at give en kort beskrivelse af værdifulde naturområder og give forslag til, hvor naturen kan få det bedre, samt pege på, hvor der kan skabes sammenhængende naturområder og hvordan det kan lade sig gøre.

Danmarks Naturfredningsforening i Sorø ønsker med denne rapport at beskrive naturen i kommunen og at give sit bud på, hvad der kan gøres lokalt for at værne om vores naturværdier og for at forbedre naturtilstanden rundt omkring i kommunen, hvor naturen er under pres. Projektet kan ses i sammenhæng med Den regionale Udviklingsplan, som både Sorø Kommune og DN kan komme med indspil til. Visionen for Den regionale Udviklingsplan er at skabe rammer om det gode liv. Her har både adgang til og omsorg for naturen betydning for det enkelte menneskes livskvalitet.

Den største attraktion i den nye kommune er den varierede, unikke natur i et flere tusinde år gammelt kulturlandskab. Udfordringen er, hvordan vi får fremtidssikret denne natur og skabt de nødvendige sammenhænge mellem områderne. Dette projekt tager sigte på at være med til at møde denne udfordring.

Danmarks Naturfredningsforenings vision for naturen i Sorø Kommune

Kommunens vigtigste naturområder bliver knyttet sammen i brede, grønne bånd, som tillader at planter og dyr kan spredes, og som gør kommunen smukkere. Dyrebestandenes overlevelsessevne bliver styrket, hvis de har mulighed for at passere store dyrkede områder og transportkorridorer som motorveje og jernbaner i stedet for, at deres levesteder ligger som isolerede øer i landskabet. Sammenhængende naturområder er derfor en forudsætning for varierede og sunde bestande.

De sammenhængende naturområder gør det samtidig muligt at skabe et netværk af stier for naturens brugere.

Kort 2: Sorø Kommune i det grønne kryds

Med sin placering i krydset mellem forbindelsen fra Åmosen til Tystrup-Bavelse området og en øst-vest gående grøn forbindelse fra de potentielle naturparkområder ved Roskilde Fjord og Lejre til Storebæltskysten er Sorø Kommune centralt placeret i Naturnetværket.

Ved planlægningen af byudvikling i kommunen skal man huske at beskytte eksisterende småsøer og lunde. Man skal også reservere nærområder som små beplantede oaser hvor beboerne i de nye boligområder kan sikres adgang til naturoplevelser, hvor børn kan lege og hvor beboerne kan motionere.

Det er vigtigt, at søer og vandløb er rene og klare, så der sikres mulighed for bedre bundvegetation, samt større artsrigdom, og således at fx laksefisk etablerer stabile bestande i kommunens søer og vandløb. Derfor skal der ske en fortsat nedbringelse af udledning af næringsstoffer til vandmiljøet. Det vil forbedre kommunens søer og vandløb. Især skal afledning af næringsstoffer til Suså, Tuel å, Åmose Å og Tude Å holdes på et lavt niveau, hvilket også er intentionen med de nye rensningsanlæg i kommunen.

Konkrete forslag

1. Kommunens vigtigste naturområder skal knyttes sammen i brede, grønne bånd, som tillader at planter og dyr kan spredes og isolerede bestande kan forenes, og som gør kommunen smukkere.
2. De fysiske forhold i vandløbene skal forbedres gennem naturgenopretning, og der skal ske en fortsat nedsættelse af udledningen af næringsstoffer til vandmiljøet for at kommunens søer og vandløb bliver klare og får bedre bundvegetation. Resultatet skal være at flere fiskearter, fx laksefisk, etablerer stabile bestande.
3. Afledning af næringsstoffer til Suså, Tuel Å, Åmose Å og Tude Å skal ske på et lavt niveau således at også kvaliteten af søer og vandløb udenfor kommunen bliver forbedret.
4. I nye boligområder skal kommunen beskytte eksisterende søer og lunde og reservere områder som små beplantede oaser hvor børn og voksne sikres naturoplevelser.
5. Ved byudvikling, nye udstykninger og erhvervslokalisering skal kommunen særligt beskytte Naturnetværket (N-områderne).
6. Kommunen skal gennem oprettelse af et Grønt Forum sikre løbende dialog med DN og andre grønne for-

eninger om forvaltningen af kommunens natur- og miljøområder.

7. Kommunen skal gennem aktiv naturpleje arbejde for beskyttelse af levesteder for sjældne dyr og planter.
8. Kommunen skal håndhæve loven om offentlighedens adgang ad stier og veje i det åbne land, hvor lodsejere forsøger at hindre denne.
9. Kommunen skal arbejde for etablering af en rekreativ gang- og cykelsti fra Åmosen ved Maglemosevej til Jyderupstien ved Bromme Maglesø.
10. Små, karakteristiske naturområder som fx det stenstrøede område i Horsebøg Skov og Kulebjerg Overdrev skal bevares og plejes.
11. Der skal etableres og sikres adgang til fortidsminderne – visse steder også for handicappede.
12. Reetablering af arboreterne ved Filsofgangen og i Feldskoven nord for jernbanen kan give yderligere naturoplevelser.
13. Der skal ryddes op i grusgravene i Assentorp-området og offentlighedens adgang skal sikres.
14. Der skal etableres økologisk forbindelse mellem Nordskoven og Store Enemærke.
15. Kæmpe-Bjørneklo skal bekæmpes effektivt

De fleste borgere i Sorø Kommune bor tæt på store naturoplevelse – skove, søer og det åbne land – og det gør kommunen til en attraktiv bosætningskommune. Sorø by set mod vest med søen og det åbne land i baggrunden.

Naturtyper i Sorø Kommune

Naturtyper beskyttet af Naturbeskyttelseslovens § 3

Der er sket en voldsom tilbagegang i naturarealerne i Danmark. Ved starten af industrialiseringen i første halvdel af 1800-tallet havde lysåbne naturtyper som klitter, heder, strandenge, ferske enge, overdrev og moser deres største udbredelse og udgjorde op mod 60 % af landets areal. I dag dækker de mindre end 9 %. Derfor blev der med bestemmelser i naturbeskyttelsesloven i 1992 indført en generel beskyttelse af en række naturtyper.

Naturbeskyttelseslovens § 3 beskytter alle moser, historiske overdrev, ferske enge, strandsumpe og heder over 2500 m². Derudover beskyttes søer og vandhuller over 100 m², samt udpegede vandløb. Beskyttelsen betyder, at driften af områderne ikke må intensiveres og at områdernes tilstand ikke aktivt må ændres. Nedenfor beskrives de naturtyper, som er aktuelle i Sorø Kommune.

Der skal tungtvejende grunde til, før der kan dispenseres fra naturbeskyttelseslovens §3 til ændringer i de beskyttede naturtyper. Områderne er ikke kun truet af fysiske indgreb. Luftforurening og udslip af ammoniak fra landbruget kan også påvirke vækstmulighederne for visse, truede plantearter.

Moser

Moser kan opdeles i højmoser og lavmoser.

Højmosen er en mosetype, der kun tilføres vand og næringsstoffer med nedbøren, hvilket gør den til et meget næringsfattigt miljø med ganske få plantearter tilknyttet. Højmosen er en naturtype, der udvikles over meget lang tid i lighed med naturtypen overdrev. Højmosen er i dag meget truet af tilførsel af næringsstoffer fra luften og udtørring på grund af dræning. Der findes i dag restpar-

Tamosen set mod øst mod Broby Vesterskov.

Overdrev

Overdrev er lysåbne tørbundsarealer der helt overvejende har været udnyttet som græsningsarealer i en længere årrække. Græs- og urtevegetationen er oftest righoldig og varieret med mange sjældne arter. Kulebjerg Overdrev er et karakteristisk eksempel.

Ferske enge

Ferske enge er ofte afgræssede lavmoser. Det er plantesamfund, som er påvirket af ferskvand med ekstensiv udnyttelse i form af græsning eller slåning af naturlige kærsamfund. Vegetationen er lysåben, græs- og urtedomineret og

Naturpleje med får på et beskyttet overdrev ved Assentorp.

Udsigt over Tystrup Sø med Tystrup Kirke i baggrunden.

generelt artsrig. De ferske enge er typisk beliggende ved søer og moser, på inddæmmede arealer eller i ådale, som fx engene langs Suså og Flommen ved Sorø.

Søer og vandhuller

Alle damme og småsøer med et naturligt plante- og dyreliv og en åben

vandflade på mindst 100 m² er i naturbeskyttelseslovens forstand søer og dermed beskyttet natur. Vandfladen regnes for åben selv om den er dækket af flydebladsplanter eller brudt af vandplanter. Nygravede søer og vandhuller er ligeledes beskyttet.

Mange småvandhuller har betydning for både flora og fauna. Dog skal de være over 500 m², før betydningen er væsentlig.

Tabel 1

Nogle søer, moser og engarealer i Sorø Kommune fra nord mod syd		
Nr.	Område	Areal (ha) ^{*)}
1	Åmose incl Sandlyng Mose (Fredet 260 ha)	110 ha mose
2	Bodal Mose	Delvis afvandet ^{**)}
3	Verup Mose	135 ha
4	Eskemose, Stenmagle	20 ha
5	Flædemose	13 ha
6	Garbølle Mose	Delvis afvandet ^{**)}
7	Eskilstrup Sø	20 ha
8	Nørremose (Munke Bjergby)	45 ha
9	Munke Bjergby Sø	30 ha
10	Døjringe Mose	14 ha
11	Skovnæs Mose	10 ha
12	Glarmose	20 ha
13	Bjernede Mose	31 ha
14	Bromme Mose	15 ha
15	Bromme Lillesø	14 ha
16	Maglesø	73 ha
17	Pedersborg Sø	17 ha
18	Tuelsø	206 ha
19	Sorø Sø	214 ha
20	Flommen (fredet engområde)	127 ha
21	Parnasmoserne	6 ha
22	Bimosen (eng)	3 ha
23	Tamose	50 ha
24	Kongskilde Møllersø	2 ha
25	Tystrup-Bavelse Søerne (mest Næstved)	750 ha

*) De fleste sø-arealer er oplyst af ejer eller tilsynsførende mens moserne er opmålt skitse-mæssigt ud fra kort 1:30.000 fra DN eller fra Vestsjællands Amts Hjemmeside.

**) Vanskeligt at opmåle arealerne af de afvandede moser på kortet

Lynge Bæk, her ved Suserup, er et af de vandløb, hvor miljømålsætningen har bestemt vedligeholdelsen.

Vandløb

Vandløbsloven indeholder regler om benyttelse, vedligeholdelse, restaurering og regulering af vandløb samt regulativer for offentlige vandløb. Vedligeholdelsen af vandløb skal ske på en måde, så den medvirker til at opfylde miljømålsætningerne for vandløbene. Hensynene til vandafledning, natur og miljø er formelt ligestillede.

Oplysninger fra "Danmarks søer og åer", Søren Olsen, Politikens Håndbøger og Danmarks Naturfredningsforening, 2002. Længde i kommunen er opmålt skitse-mæssigt på kort 1:30.000 fra DN. Målsætningen er hentet fra Vestsjællands Amts Regionplan.

Tabel 2

Væsentlige vandløb i Sorø Kommune med længde og placering i kommunen og Regionplanens målsætning						
	Udspring	Udløb	Længde	Længde i kommunen	Placering i Område	Målsætning
Åmose Å / Halleby Å	Højbjerg Skove	Storebælt som Halleby Å	63 km	19 km	N1*, Grænse mod nord	Laksefiskevand
Sandlyng Å	Maglemose, ved Døjringe Huse	Åmose Å	12 km	12 km	N1, N2, A6*	Karpefiskevand
Tude Å	Nord for Tuelsø	Storebælt	31 km	15 km	N3, N5, A4* Vestgrænse	Gyde og opvækstvand for laksefisk
Tuel Å	Tuelsø	Suså	10 km	10 km	A8*	Gyde og opvækstvand for laksefisk og karpefiskevand
Suså	Kobanke, Tingerup	Næstved	89 km	11 km	Ng Grænse mod syd	Højeste målsætning Naturvidenskabeligt interesseområde

*Om opdeling i N- og A områder se side 14.

Kæmpe-Bjørneklo

Planten stammer fra Kaukasus og er siden 1960-erne blevet en aggressiv ukrudtsart i Danmark. Den er ikke til at tage fejl af med sin imponerende størrelse (op til 2-4 m) og i blomstringen med sine lysende hvide skærme. Kæmpe-Bjørneklo er giftig for mennesker og til stor gene for mange dyr og andre planter. Hos mennesker kan berøring med plantens saft fremkalde et voldsomt eksem-lignende udslæt, og virkningen forstærkes af sollys. Kæmpe-Bjørneklo er Danmarks mest frygtede landskabsukrudt, fordi den udkonkurrerer hjemmehørende vegetation på de steder, hvor den har etableret sig – en stor plante kan sætte 50.000 frø, og frøene kan bevare spireevnen i jorden i mindst 7-8 år.

Kæmpe-Bjørneklo kan bekæmpes enten ved at hugge planten over et stykke under jorden, ved slåning med le eller buskrydder eller ved afgræsning med får. Der findes også kemiske midler f.eks. Glyphosat, som kan bekæmpe særlig vanskelige samlinger af Kæmpe-Bjørneklo, men man må checke den aktuelle lovgivning før brugen. Man må i alle tilfælde påregne adskillige års behandling på grund af frøenes holdbarhed i jorden. Under bekæmpelse af Kæmpe Bjørneklo skal man beskytte hud og øjne, handskerne skal være med lange skafter, og tøjet skal være vandtæt.

Mere information fra Skov- og Naturstyrelsen på www.giant-alien.dk (manual – dansk).

Kæmpe Bjørneklo – stor og imponerende, men en trussel mod den vilde, danske flora.

Større §3 områder i Sorø Kommune

Verup Mose, Sandlyng Mose og området nord for Garbølle (alle i N1).
 Områderne mellem Vedde og Bromme Plantage (N3)
 Området fra Vielsted til Gyrstinge Sø med Flædemosen (N4)
 Området langs Lyngbækken/ Stokkerenden fra motorvejen til Saltofte Holme. (N5)
 Området langs Horsebøg Bæk og Lyng Bæk fra Sorø Sø til Suserup (N6)
 De to sidstnævnte er vigtige spredningskorridorer.
 Moserne ved Parnas (N6)
 Tamosen og engene langs Suså (Ng)
 Områderne nord og syd for Vanløse (østlige del af A5)
 Områderne langs Tuel Å (A8)

Andre naturtyper

Skov

Der er stor interesse for skovene som rekreative områder og som fristeder for naturen. Skovene er beskyttet af Skovloven, hvis formål er at værne skovene og øge skovarealet. Loven skal fremme bæredygtig drift af skovene og der skal tages hensyn til både økonomiske, økologiske og sociale forhold i forbindelse med driften.

I naturtilstand ville det meste af Danmark være dækket af blandet løvskov. I dag er ca. 10 % af Danmark dækket af skov. Det er målet, at inden for de næste 100 år skal Danmark have mere skov – formentlig op til 20 til 25 % af landets areal. Det betyder, at der hvert år skal etableres 40 – 50 km² ny skov i Danmark. På landsplan er lidt over 30% løvskov mens resten er indførte plantede nåletræer.

I skovene i Sorø Kommune er ca. 75% løvskov. Dermed har Sorøskovene en større interesse for publikum end gennemsnittet af de danske skove. Det totale skovareal i kommunen er ifølge Danmarks Statistik ca. 4.500 ha. Kommunens totale areal er 31.700 ha hvilket giver ca. 14% skov. Også i skovmæssig henseende er Sorø heldigt stillet.

Skovene har hele året betydning som fristeder for naturen og som rekreative områder.

Tabel 3

Skovarealer i Sorø Kommune fra nord mod syd					
Nr.	Skovområde	Areal	Nr.	Skovområde	Areal
1	Sandlyng Skov	138 ha	17	Bjernede Storskov	80 ha
2	Bodal og Lårup Plantage	123 ha	18	Mørup Skov	30 ha
3	Orebo Skov	89 ha	19	Søskoven	34 ha
4	Skuerup Skov	14 ha	20	Rydevænget og Krøjerup Overdrev	50 ha
5	Vaseskov mm.	180 ha	21	Grydebjerg Skov	180 ha
6	Kulebjerg Skov + Skellebjerg Vænge mm.	100 ha	22	Sønderskov (m. Nåletræsarboret)	914 ha
7	Væverskov + Træskoskov mm.	80 ha	23	Horsebøg Skov	58 ha
8	Terløse Bøgeskov, Dianalund	147 ha	24	Feldskoven (m. Arboret)	45 ha
9	Enemærket incl. Dyrehaven, Ruds Vedby	190 ha	25	Højbjerg Skov (ved Eickstedtlund)	41 ha
10	Nordskov	139 ha	26	Nyrup Skov	220 ha
11	Store Enemærke	91 ha	27	Lindebjerg Skov	58 ha
12	Lille Enemærke	13 ha	28	Topshøj Skov	65 ha
13	Friheden	35 ha	29	Det Plessenske Overdrev	243 ha
14	Bromme Mølle Plantage	20 ha	30	Lorup Skov (mest i Slagelse Kommune)	401 ha
15	Bromme Plantage	300 ha	31	Alsted Skov	276 ha
16	Svineskov og Kildeskov (Ødemark)	40 ha	32	Broby Vesterskov	202 ha
			33	Frederikskilde Skov	15 ha
			34	Suserup Skov	19 ha

Tabellen viser arealet på de fleste skove i kommunen. Arealerne er oplyst af ejer eller tilsynsførende eller fremgår af Danske Skovdistrikter (1995). Enkelte er opmålt skitse-mæssigt ud fra kort 1:30.000 fra DN eller fra Vestsjællands Amts hjemmeside. Nogle skovpartier går ind i nabokommunerne. Stiftelsen Sorø Akademi er den største skovejer.

Skoven er levested for vilde planter og dyr. Desuden er den både et yndet udfugtsmål og et sted, hvor der produceres gavntre og brænde.

Arboreterne i Sorøskovene

I Feldskoven og ved Filosofgangen/Flomvejen ligger to arboret-områder (samlinger af forskellige træer) som drives af Botanisk Have ved Københavns Universitet. Områderne er dårligt vedligeholdte, og ifølge Universitetet, har man ikke råd til en bedre vedligeholdelse. Man ser dog gerne områderne vedligeholdt, således at de fortsat kan anvendes til studieformål.

Det arboret som ligger ved Feldskovvej består hovedsageligt af arter af løn blandet med eg, poppel, valnød og enkelte nåletræer. Nogle af træerne er markante. Nåletræsarboretet ved Filosofgangen er fra 1903. Det indeholder markante eksemplarer af Nordmannsgran, Skruegran, Sølvgran, Sitkagran og Douglasgran. Det strækker sig fra Filosofgangen langs vejen mod øst. Området led alvorlig skade ved stormen i 1999.

Kontakt til arboreterne i Sorø er Lektor Jette Dahl Møller (35322230, jetted@snm.ku.dk), Adresse: Botanisk Have, Københavns Universitet, Øster Farimagsgade 2B, 1353 København K.

Naturnær skov

Denne type skov er en mellemting mellem den urørte skov og den meget effektive produktionsskov. I naturnær skovdrift tilstræbes, at driften også er økonomisk bæredygtig. Det sker gennem en række valg i forbindelse med driften. Driftsformen er et led i en mere bæredygtig drift af vores skove. Betegnelsen naturnær skov er mere omfattende end naturnær drift, der som begreb kun forholder sig til den faktiske skovdrift.

Udover at have et klart økonomisk sigte understøtter og styrker den naturnære drift skovenes robusthed og modstandsdygtighed overfor klimaændringer. Den styrker den biologiske mangfoldighed og har mil-

type” mange i Sorø dagligt mest er i kontakt med. De er en pryd for øjet for alle der færdes langs vore veje.

Lysåbne grøftekanter uden den helt stor næringstilførsel kan rumme en meget rig flora af flerårige planter. Grøftekanterne har også stor betydning for overlevelsen af mange plante- og insekter i det dyrkede land.

Vegetationsrige grøftekanter kan fungere som spredningskorridorer for det åbne lands flora og for smådyr og insekter – ligesom de kan fungere som fødegrundlag for visse småfuglearter, der ellers har svært ved at finde føde i de store ensartede dyrkede marker.

Vigtigt er det – hvis grøftekanterne klippes – at dette gøres så

Grøftekanterne er en pryd for øjet for alle der færdes langs vore veje.

jøbeskyttende funktioner i forbindelse med grundvandsdannelse.

Noget af det, der karakteriserer naturnær drift, er særlige tiltag til fremme og sikring af den biologiske mangfoldighed. Træarterne blandes og valget tilpasses den pågældende lokalitet. Der tilstræbes en naturlig foryngelse og kontinuitet i skovstrukturen og skovbryn. Vildtpleje og skovteknik tilpasses det lokale økosystem.

Grøftekanter

Grøftekanterne er vel den ”natur-

tilpas sent, at man giver planterne mulighed for at modne og smide deres frø.

Sjældne dyr og planter

Sorø Kommune rummer en række værdifulde naturtyper. Her findes mange forskellige plante- og dyrearter og en del af disse er sjældne, både regionalt og nationalt. Derfor er det meget vigtigt at man i Sorø Kommune er opmærksom på disse arter.

Blandt sjældne fugle kan nævnes Engsnarre, som er knyttet til ekstensivt drevne engarealer, hvor vegetationen ikke er for kort og

hvor evt. høslæt foregår så tilpas sent at artens yngletid er overstået. Engsnarren findes i Store Åmose v. Stenlille.

Som eksempel fra pattedyrene kan nævnes Hasselmus, der lever i løvskove med en tæt og kraftig bundvegetation. Arten er sjælden på landsplan og findes på Sjælland i et par små spredte bestande. I Sorø Kommune er den bl.a. kendt fra Horsebøg Skov.

Fra floraen i kommunen kan nævnes, at den på landsplan sjældne Skov-Kohvede er angivet fra Bromme Plantage og dette er

Når Hasselmusen sover vintersøvn, ruller den sig sammen i en rede af strå og blade.

formentligt artens eneste vokseplads på Sjælland. Brun Fladaks er et andet eksempel på en plante, der i Danmark er meget sjælden og i Sorø Kommune har et af sine få danske voksesteder ved Tystrup Sø nær Kongskilde. Af andre, sjældne plantearter kan nævnes Sværd-Skovlilje, Sort-Pil og Gul Star.

Blandt smådyrene huser kommunen den sjældne bille Eremit som lever i gamle træer ved Flommen og den ligeledes meget sjældne Stellas Mosskorpion der er fundet i Bromme Plantage. Den sjældne Pigsmerling er en del af grundlaget for udpegningen af Åmose Å som habitatområde.

Sværd-Skovlilje er en sjælden orkide, der har et af sine få danske voksesteder i Sorø Kommune.

Kogræsning på Flommen ved Sorø.

Kodriverlaug

Sorø Kodriverlaug startede i foråret 2006 på initiativ af Danmarks Naturfredningsforening, Lokalkomite Sorø. Lauget har naturpleje af enge og overdrev som formål og det tæller i dag omkring 40 medlemmer. Udover at hjælpe med bevaring af truet natur, giver et medlemskab mulighed for at købe kød fra de dyr man selv er med til at passe.

Spredningskorridorer og Økologiske forbindelser

De elementer i landskabet, der gør det muligt for dyr og planter at spredes fra et område til et andet, kaldes spredningskorridorer. Det er dem, der gør det muligt for individer inden for samme art at vandre mellem biotoperne og dermed sikre, der sker en udveksling mellem genpuljerne. Eksempler på spredningskorridorer kan være vandløb, gærder, levende hegn, remiser, samt skov- og mosearealer

Korridorerne er blevet mere og mere afgørende for plante- og dyrearters overlevelse i takt med, at landskabet dels dyrkes mere intensivt, hvorved hegn og vandhuller forsvinder, dels skæres i stykker af trafiklinier og byudvikling. Det kan udtrykkes sådan: Jo bedre trafikforbindelser, vi får, jo mindre bliver de arealer, som er til rådighed for de vilde arter.

De økologiske forbindelser er konkret udpegede spredningskorridorer. De er fastlagt i regionplanen for at sikre spredningsmulighederne for dyr og planter, og følger ensartede natur- og landskabstyper mellem BESKYTTELSESOMRÅDER, som udgør regionplanens kerneområder inden for natur, landskab og kulturhistorie. De økologiske forbindelser er udpeget, så de i videst muligt omfang tilgodeser de dyr og planter, der findes i de områder, som de forbinder.

Udsigt over Åmosen fra Maglebjerg.

Natura 2000

I hele EU er der udpeget et netværk af habitatområder og fuglebeskyttelsesområder. De kaldes under ét Natura 2000. Habitatområderne er udpeget efter EU-habitatdirektivet med det formål at beskytte og bevare visse naturtyper og arter af både planter og dyr, mens fuglebeskyttelsesområderne er udpeget efter EF-fuglebeskyttelsesdirektivet. De har til formål at beskytte en række ynglefugle og trækfugle.

I Danmark findes der 254 habitatområder og 113 fuglebeskyttelsesområder. I mange tilfælde overlapper de to typer områder hinanden. I Sorø Kommune ligger dele af tre habitatområder: Nr. 137: Store Åmose, Skarresø og Bregninge Å, Nr. 141: Nordlige del af Sorø Sønderkov og Nr. 194: Suså med Tystrup-Bavelse Sø og Slagmosen. Der er ingen fuglebeskyttelsesområder i Sorø Kommune.

Man taler om udpegningsgrundla-

get for et område. Det er de naturtyper eller arter som området er udpeget for at beskytte og bevare. Disse naturtyper og/eller arter skal sikres en gunstig bevaringsstatus. I de tre nævnte habitatområder i Sorø Kommune er udpegningsgrundlaget blandt andet naturtyperne "bøgeskov på muldbund" og "elle- og askeskove ved vandløb, søer og væld". Desuden er arterne Odder, Stor Vandsalamander, Pigsmerling og Eremit en del af udpegningsgrundlaget.

I følge habitatdirektivet er en række andre arter strengt beskyttede, selvom der ikke er udpeget særlige områder for dem. Det betyder blandt andet, at arternes levesteder ikke må ødelægges. Hasselmusen, som udover at findes i Sorø Kommune kun findes få andre steder i landet, spidssnudet frø og løvfrø er blandt de arter der kræver streng beskyttelse.

Beskrivelse af naturen i Sorø Kommune

Naturnetværket

DN udsendte i 2005 rapporten "Fremtidens Natur i Danmark". Den repræsenterer en ny, selvstændig analyse af Danmarks natur, men tager også udgangspunkt i tidligere landskabsanalyser. De vigtigste af disse er amternes løbende arbejde med regionplanerne, Fredningsstyrelsens publikation fra 1984: "Danmarks større nationale Naturområder", samt Kulturministeriets trezonekort fra 1972.

Åmosen er et af forslagene til naturpark. Den byder på store naturoplevelser, men her er barskt om vinteren.

Naturnetværket består af DN's forslag til 14 nationalparker, områder med naturgenopretning og grønne korridorer, der binder det hele sammen til glæde for planter, dyr og mennesker. Området Åmosen og Tissø er et af disse forslag. Det er et spændende landskab med mange kvaliteter af både natur- og kulturarvsmæssig art. Man kan se mere om projektet på www.dn.dk/fremtidensnatur

Hovedformålet er at udpege et sammenhængende, nationalt netværk af særlig værdifuld natur

Landbrugsdriften bør være afhængig af, om der er tale om et landbrugsområde i Naturnetværket.

i Danmark, både den eksisterende og den fremtidige. I udvælgelsen af arealer har beskyttelsen, bevarelsen og udbredelsen af de biologiske værdier vejet tungest. De rekreative, landskabelige og kulturhistoriske værdier har spillet en rolle, som regel dog kun, hvis de har været sammenfaldende med de naturmæssige værdier.

Idéen bag et sammenhængende naturnetværk er først og fremmest at skabe korridorer mellem de eksisterende naturområder, dernæst at forbedre naturen inden for netværket ved fx naturpleje og genopretning af vådområder, således at dyr og planter kan sprede sig og opbygge levedygtige bestande, uden at blive stoppet af intensivt dyrkede marker, beboelsesområder, motorveje og industriområder.

Naturnetværket er DN's bud på, hvor naturen skal have førsteret og hvor andre interesser – landbrug, intensivt skovbrug og råstofudnyttelse – må dæmpes ned og visse ste-

der helt ophøre. Den daglige naturoplevelse er i øvrigt værdifuld over alt i landet. Visionen er, at naturen gradvis får førsteret inden for netværket. Natur- og skovarealet skal fordobles fra ca. 20% i dag til 40%. Det forudsætter store ændringer i den måde, landskabet bliver brugt på.

Kommunens grønne bånd

I denne rapport er Naturnetværket i Sorø Kommune opdelt i 9 områder, N-områder, mens resten af kommunen er opdelt i 7 områder, A-områder. Områderne er her beskrevet mere detaljeret end i DN's rapport. Vi giver også et bud på mulige tiltag inden for de enkelte områder og vi peger på, hvad der i områderne vil styrke intentionerne med Naturnetværket.

Til rapporten hører et kort over hele kommunen i mål 1: 50.000 med denne inddeling i delområder.

De 16 delområder beskrives

nærmere på de følgende sider. Der henvises også til hvor man kan finde oplysninger om særlige naturoplevelser i områderne, f.eks. særlige stier gennem området, de såkaldte "Spor i landskabet". Der er også oplysninger om fredede områder og forslag til hvor man med fordel kunne foretage skovrejsning.

Områder i "Naturnetværk Danmark", N-områder

N.1. Åmosen

For nogle tusinde år siden var Åmosen en bred smeltevandsflod, som ledte vandet fra istidens gletschere fra store dele af Sjælland til Storebælt. Her opstod et af Danmarks største sammenhængende lavbundsarealer, først som sø, senere som mose. Landskabets karakter fremstår i høj grad ved kontrasten mellem den vidtstrakte flade og det markante bakkeland langs mosens nordside. Den østlige del af Store Åmose er et af Sjællands mest øde områder og det er hjemsted for et specielt dyre- og planteliv. Der er derfor enestående muligheder for at skabe en mangfoldig natur. Desuden rummer mosen en vigtig del af den europæiske kulturarv fra stenalderen. Både de biologiske og de kulturhistoriske værdier er ved at forsvinde på grund af den afvanding, der blev startet i 1960.

Hele området er i Regionplanen udpeget som BESKYTTELSESOMRÅDE.

Skitseprojekt for østlige Store Åmose

I et skitseprojekt fra august 2006 bestilt af Skov- og Naturstyrelsen og Kulturarvsstyrelsen angiver COWI, at man kan redde områdets unikke natur- og kulturarv, hvis der igen bliver skabt en høj vandstand. Man angiver tre realistiske scenarier med et budget på mellem 120 og 170 mio. kr, hvor ca. 2/3 skal gå til kompensation til lodsejerne. Se mere om projektet på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside www.skovognatur.dk

N.2. Orebo Skov, Bodal Plantage, Sandlyng Skov, Assentorp-området

I områdets vestlige del ligger Orebo Skov og Bodal Plantage. Øst herfor er området et småbakket landbrugsland med enkelte større gårde. Den østligste del af området domineres af Garbølle Mose og sommerhusområdet ved Assentorp. Den vestlige del er LANDSKABS-OMRÅDE, mens den østlige del er JORDBRUGSOMRÅDE.

Sandlyng Mose

Sandlyng Mose ejes af Bodal Gods. Den er en tilgroet tørvemose der ligger mellem Sandlyng Skov, Bodal og den fredede Kongemose i St. Åmose. Mosen er tilgroet med hovedsageligt Dun-Birk men også med forskellige arter af pil.

Jordbunden består af næringsfattig tørv og enkelte steder ses en vegetation, der bærer præg af den for Vestsjælland sjældne floratype – fattigkær. Hvor jordbunden stadig er fugtig ses fattigkærspartier med f. eks. Tue-Kæruld, Rosmarinlyng, Hedelyng og den meget sjældne og rødlistede Kongebregne. De fleste steder er mosen så tør og tilgroet at fattigkærsar-

terne ikke mere findes. Mosen er dog svært overskuelig og der kan stadig gemme sig bevaringsværdige partier.

Ved at stoppe afvandingen vil der ske en vandstandshævning med næringsfattigt regnvand. Herved vil fattigkærspartierne og -arterne i mosen kunne få mere optimale vækstvilkår evt. sammen med en udtynding i birke- og pilevegetationen.

Der findes i Sandlyng Moses vandfyldte tørvegrave flere arter af padder ligesom både Snog, Hugorm og Stålmorm er fundet.

Den østlige del af Store Åmose er et af Sjællands mest øde områder.

Grusgravene i Assentorp

De to store udjævnede grusgravsbassiner, der er delt op af Højbodalevej, er afgræsset af får. Vegetationen er kulturpåvirket. Der er dog et mindre engareal, som er beskyttet eng.

I de opgivne grusgrave på begge sider af den nordøstlige ende af Øbrovej ligger arealet stort set hen, som det i sin tid er blevet efterladt. Det betyder, at der findes en del rester af skure og stensorteringsanlæg m.v., ligesom der tidligere er kørt overskudsjord m.v. ud på området. Her findes en del planter, der er såkaldte "kulturflygtninge". Området er bevokset med urter og spredt trævækst. En del træer er udplantede. Terrænet er meget varieret med skrænter, huller, jordbunker og en lille klarvandet sø. En stor del af arealet er udpeget som Beskyttet overdrev efter Naturbeskyttelseslovens § 3.

På de sydvendte skrænter findes mange interessante arter, såsom Voldtimian, Liden Fugleklo (sjældnen på Vestsjælland), Blåmunke, Gul Evighedsblomst, Bakkenellike, Bredbladet Timian m. fl.

Ligeledes er der mindre bunker af sand, hvorpå der findes en for jordbunden karakteristisk flora.

N.3. Moserne ved Munke Bjergby

Området, der er ca. 1 km bredt, strækker sig fra nord for Vedde mod syd til Bromme Mose. Der er tale om en afgrænset stump tunneldal. Den nordligste del af området indgår i en økologisk forbindelse. Den sydlige del er udlagt som BESKYTTELSESOMRÅDE.

Naturpleje omkring Munke Bjergby Sø og Nørremosen vil give et væsentligt tilskud til naturen og tilgængeligheden i området bør forbedres

Udsigt mod syd over sø- og moseområdet mellem Vedde og Munke Bjergby.

Nørremosen

Nørremosen er en del af et tunneldalsystem med moser og engdrag både nord og syd for landevejen mellem Holbæk og Slagelse. Nørremosen består dels af åbent vandspejl, mose, eng og vandløbet Munke Bjergbyløbet, som er B3 målsat (karpefiskevand). Alle naturtyperne er beskyttede efter Naturbeskyttelseslovens §3, hvilket betyder at tilstanden ikke må ændres.

Partier af engarealerne, som ligger op til Munke Bjergby by, har været afgræssede. Her er fundet Blågrøn Star, Kødfarvet Gøgeurt, Sump-Kællingetand, Gul Frøstjerne, Kær-Trehage og Kær-Svovlrod - alle arter, der indikerer en god naturtilstand. På enkelte partier af engen er der spor af næringsberigelse, formentlig i form af henkastet muld eller opbevaring af gødningsbunke, hvilket tydeligt præger floraen. Det er muligt at færdes ad en smal sti gennem området. Langs med og på denne sti vokser mange indførte arter, idet der her er påfyldt affaldsjord med havekompost m.v.

Søen er hjemsted for mange fugle, hvilket jægere i høj grad udnytter ved adskillige skydeskjul søen rundt.

For at sikre denne gode naturtilstand er det vigtigt med en fortsat afgræsning/høslæt. Det kan i bedste fald få endnu flere arter ind i naturtypen.

N.4. Tjørntved, Nordskov, Store Enemærke, Frenderup

Området ligger mellem Vedde/Rude Eskildstrup og Gyrstinge sø. Den vestlige del er overvejende småbakketh landbrugsland. Den midterste del er domineret af skovene Store Enemærke og Nordskov på henholdsvis 91 og 139 ha, mens den østlige del igen er småbakketh landbrugsland, der grænser op til Store Bøgeskov i Ringsted Kommune.

Området vest for Fuldbyevej/Nyrupvej er udpeget som JORDBRUGSOMRÅDE. Det gennemskæres af en økologisk forbindelse omkring Galtebjerggrøften og én mellem Nordskoven og Vielsted. Området øst for Nyrupvej er LANDSKABSOMRÅDE, bortset fra en kile fra Vielsted mod sydøst til St. Bøgeskov, der er BESKYTTELSESOMRÅDE. Området øst for Sorø-Holbæk landevej fra Saltofte og nordpå til Merløsevej er udlagt til skovrejsningsområde. Det afgrænses mod øst af Store Enemærke-Nordskov og Ostrupvej. Der bør etableres gode økologiske forbindelser mellem skovene.

Kort 3:

Skovrejsningsområdet nord for Store Enemærke ved Saltofte Holme og vest for Nordskoven

Flædemose ved Gyrstinge Sø

Området strækker sig fra den nordvestlige ende af Gyrstinge Sø og op mod Vielsted. Det består overvejende af pilekrat med spredte åbne tørvegrave og åbne højstaude-enge med bl. a. star-arter og Tagrør. Hist og her er der også afgræssede engpartier.

Mosen indeholder en rig småfuglefauna og botanisk findes her en del arter af star, bl.a. den imponerende tue-dannende Top-Star. I mosen findes yderligere Gul Frøstjerne og den sjældne Vand-Brunrod. I tørvegravene er vandplanten Tornløs Hornblad fundet og på bevoksninger af Stor Nælde vokser flere steder den sjældne snylteplante Nælde-Silke.

Fra de afgræssede partier kendes de ikke særligt almindelige Bleg Fuglegræs og Vinget Perikon og langs rindende vand er fundet en art af brøndkarse. Tidligere er fundet den rødlistede kurvplante Kær-Fnokurt, der er knyttet til åben dyndet bund.

N.5. Maglesø, Bromme Lillesø, Bromme Plantage, Råstofgraveområdet

Den vestligste del er en fortsættelse af tunneldalen i Område A.3 med Lillesø og Maglesø som de mest markante landskabselementer. Øst herfor mellem Bromme Plantage og motorvejen ligger et småbakketh landbrugsområde med mindre brug på begge sider af den lille skov

Råstofgraveområdet nord for Sorø set mod øst. Det er udlagt i Regionplanen og skal efterbehandles til rekreative formål.

Rydevænge. Bromme Plantage var oprindeligt på godt 300 ha, men er nu delvis bortgravet ved råstofudvinding. Øst herfor ligger et større råstofgraveområde i det, der tidligere var en del af smeltevandsdalen mellem Tystrup sø og Åmosen. Nord for Bromme Plantage ligger sommerhusområdet Dybendal.

Området omkring de to søer og den vestlige del af Bromme Plantage er BESKYTTELSESOMRÅDE. Øst og nord for Bromme Plantage er udlagt et større regionalt graveområde til råstofindvinding. Udpegningen som LANDSKABSOMRÅDE indikerer at efter at området er færdiggravet skal det ikke primært være til landbrugsformål. Området mellem råstofgraveområdet og Holbækvej er udlagt som JORDBRUGSOMRÅDE.

Råstofgravning og efterbehandling

Danmarks Naturfredningsforenings afdelingsbestyrelse vil i samarbejde med entreprenørfirmaet NCC og Stiftelsen Sorø Akademi arbejde på at reetablere en af grusgravene i Løng-området, når gravearbejdet er afsluttet. Formålet er at omdanne den tømte grusgrav til et rekreativt område med stor biodiversitet til brug for både børn og voksne. Arbejdet skal munde ud i en model for, hvorledes der fremover kan arbejdes med efterbehandling af færdiggravede råstofområder. Der forberedes desuden et samarbejde med andre grusgravsejere om lignende projekter.

Fredede områder ved Bromme

Bromme Lillesø og de skovrige omgivelser er fredet ligesom Maglesø og de kuperede omgivelser ud til vejen mellem Bromme og Krøjerup (i alt ca. 250 ha). Søerne er en del af en lille tunneldal, der som søer og moser strækker sig fra Store Frederikslund gennem Vedsø Vang, Maglesø og Bromme Mose til nord for Munke Bjergby. Der er i den tilgrænsende Bromme Plantage bevaret store dele af tre landsbyers højryggede agre, levn fra 1700-tallets dyrkning af jorden i strimler. Man pløjede her med muldfjælspløven ind mod midten af hver smalle ager. Jordoverfladen kom derved til at stå som en veldrænet agerryg med en rende på hver side. Området ses tydeligt som rygge og render på kryds og tværs i skoven. En del af området med højryggede agre vil blive gravet væk i en kommende råstofindvinding. Dette område vil dog forud blive nøje opmålt til fremtidige forskningsformål. Der er fokus på beskyttelse af den sjældne Skov-Kohvede samt diverse padder og Stellas Mosskorpion. Sidstnævnte er beslægtet med edderkopper og kan hjælpes ved at bevare gamle træer som levesteder.

N.6. Skovrydningerne vest og syd for Sorø

Området er domineret af store skovområder: Grydebjerg Skov, Horsebøg, Nyrup Skov, Lindebjerg Skov, Topshøj Skov, Det Plessenske Overdrev og Lorup Skov. Mellem skovene er der lommer med landbrugsområder med lommen omkring Lyng på 2 x 2,5 km som den største. Stednavnet Borød angiver, at bebyggelsen oprindeligt er anlagt i en skovrydning. Gennem den østlige del af området strækker sig et engområde omkring Lyng Bæk, der er det største tilløb til Sorø Sø. I den sydøstligste del af området er et større, tidligere råstofgraveområde reetableret, bl.a. til en del af en golfbane. Moserne ved Parnas vest for Sorø Sø rummer mange sjældne og fredede arter og er derfor en af

kommunens absolutte naturperler. I Horsebøg skov ved Parnasvej er der spændende stenstrøede skovparter. I Feldskov syd for Sorø Sø er der for mange år siden etableret en forstbotanisk skovpart (Arboret). Den er dog stærkt tilgroet.

De stenstrøede områder i Horsebøg Skov giver et indtryk af landskabets udseende, da isen trak sig tilbage.

Hasselmusen er en truet dyreart. Den er Danmarks eneste af syvsoverfamilien.

Langdyssen i Broby Vesterskov giver mulighed for store oplevelser.

Den sydvestlige del er BESKYTTELSOMRÅDE, mens den nordøstlige del er LANDSKABSOMRÅDE. Engene omkring Lyng Bæk er udpeget som økologisk forbindelse.

Hasselmusen

Hasselmusen er en gnaver, men ikke en "rigtig" mus. Den er Danmarks eneste "syvsover". Syvsoverne er en familie af pattedyr, som i naturen typisk kan kendes på de ret store øjne og en relativt lang og tyk busket hale. Nogle mener, at hasselmusen ligner et lille eger.

Hasselmusen er 6 – 9 cm lang og halen 5 – 7 cm. Den vejer i forsommeren omkring 20 gram, altså svarende til et almindeligt brev! Op til vintersøvnen kan den dog næsten fordoble sin vægt, så der er noget at tære på.

Hasselmusens levevis er meget specielt: Den er dårlig til at komme fra sted til sted. Den færdes nemlig meget, meget nødig på jorden – og slet ikke over åbne arealer eller uegnede levesteder! Den forekommer udelukkende i områder, hvor der er megen og tæt krat og lysåben skov – typisk ekstensivt drevne yngre skove, med meget underskov med bl.a. brombær og kaprifolie. Sådanne skove er i dag ikke særligt almindelige.

Se mere om hasselmusen på www.dn.dk/sw47828.aps

N.7. Sorø Sø, Pedersborg Sø, Tuel Sø

Af de tre søer er Sorø den største på 214 ha, dernæst følger Tuel Sø på 206 ha. Pedersborg Sø er den mindste med et areal på 17 ha. Sorø Sø er mod øst afgrænset af Sorø by med Akademihaven, mens der på vest- og sydsiden er skov helt til søbredden. Pedersborg Sø er omgivet af by, bortset fra den nordlige ende, hvor der er frit udsyn til Pedersborg Kirke. Tuel Sø er afgrænset af by i den vestlige ende. Mod nord er den omgivet af landbrugsland, mens den sydlige søbred er skovklædt, Søskoven på 34 ha. Bortset fra en kort strækning på sydsiden af Tuel Sø er der sti rundt om alle tre søer.

Uden for byområderne er Sorø Sø overvejende omgivet af BESKYTTELSOMRÅDE, mens Tuel Sø hovedsageligt grænser op til LANDSKABSOMRÅDE.

N.8. Sønderkov, Broby Vesterskov

De to skove på henholdsvis 914 ha og 202 ha er det største sammenhængende skovområde i Sorø Kommune. Skovene er rige på fortidsminder med Langdyssen i Broby Vesterskov som den største og mest markante. Det smukke engareal "Flommen" øst for Sorø var oprindeligt en arm af Sorø Sø op mod Tuelsø. Et område her på 127 ha er fredet.

Området er i sin helhed udpeget som BESKYTTELSOMRÅDE.

Engblommen er en sjælden plante i Danmark, men den findes blandt andet i Bimosen.

Bimosen

Bimosen er en fugtig, kalkrig eng beliggende i Sorø Sønderkov. Området har været i fare for tilgroning, men plejetiltag er nu foretaget og et kogræsserlaug er etableret, således at engen nu afgræsses af kreaturer for at sikre at den ikke gror til og for at sikre områdets spændende planteliv.

Grundet tilstedeværelsen af kalk i jordbunden ses en spændende flora, der rummer en lang række sjældne arter. Flere orkidearter er fundet i og ved området – Kødfarvet og Tyndakset Gøgeurt findes her ligesom Rederod vokser i tilknytning til området. Engblomme, der efterhånden er sjælden overalt i landet vokser også i Bimosen og den ligeledes sjældne halvgræs Gul Star har flere voksesteder i mosen.

Bimosen har ud over sin store rigdom på planter også en stor landskabelig værdi og det er vigtigt at opretholde den græsning af området, der netop er genoptaget.

Suså er grænsen mellem Sorø og Næstved kommuner.

Tamosen ved Tystrup sø er en fin lokalitet for fugleobservationere, der kan ske fra fugleskjulet, som ses midt i billedet.

N.9. Suså-dalen, Tystrup Sø

Området strækker sig fra Alsted Mølle i øst til Susås udløb i Tystrup Sø ved Tamosen i vest. Suså løber på denne strækning i en smeltvandsdal. Åen er på hele strækningen sejlbare i kano.

Det kuperede landskab er fredet hele vejen rundt om Tystrup og Bavelse søer og også Susås tilløb til Tystrup Sø er fredet mod Nord til Vester Broby og mod øst til Næsby Bro. I alt er omkring 3.000 ha fredet og hertil kommer søernes 750 ha. Søerne er udprægede langsøer i en tunneldal udgravet af en smeltvandsflod. Ved søens nordlige ende ligger Suserup Skov på 19 ha og Frederikskilde Skov på 15 ha.

Området er i sin helhed udpeget som BESKYTTELSOMRÅDE.

Lille Flagspætte er en sjælden ynglefugl og strejfgæst om vinteren. Den er set i Suserup Skov.

Tamosen

Tamosen er et vådområde på ca. 50 ha ved Susåens udløb i Tystrup Sø.

I området indgår 3 mindre søer og disse har igennem hele året et rigt fugleliv. Ved mosen er etableret et lille fugleskjul, hvorfra man kan iagttage fuglelivet. Fugleskjulet nås fra P-pladsen ved Suserupgård, og der er adgang for handicappede.

Området rummer en hel del vandfugle igennem året – de fleste danske gåse- og andearter er truffet i mosen og stedet er klassisk for den overvintrende Lille Skallesluger der holder til i de små søer. Mange vadefugle er set rastende i Tamosen. Også den iøjnefaldende Isfugl ses regelmæssigt i området, ligesom Havørnen jævnligt ses i og fra området.

Suserup Skov

Skoven ejes af Stiftelsen Sorø Akademi. Den er en ca. 19 ha stor, fredet løvskov, der ligger på skrånende terræn ned mod Tystrup Sø's nordende. Den rummer omkring 2.000 træer med en diameter over 30 cm i brysthøjde. Træerne står således tæt de fleste steder. Skoven har været fredet siden 1925 og har ikke været drevet forstmæssigt siden 1961. Træerne får lov at stå til naturligt forfald og der findes således mange døde træer i skoven. De fjernes ikke, og væltede træer får lov at ligge – kun de stier, hvor man må færdes, bliver ryddet.

Skoven består overvejende af Bøg, men der findes også en hel del Stilk-Eg. Flere af disse træer har en anseelig alder – mange Bøg på 2-300 år og flere Stilk-Eg er lige så gamle eller ældre. I den fugtigere del af skoven ned mod søen findes Rød-El og Ask. En af de sjældneste arter er Storbladet Lind, som er oprindelig i skoven. Pollenundersøgelser har vist, den også voksede i Suserup Skov for 5.000 år siden, og pollendiagrammet viser, at denne træart har overlevet i skoven frem til i dag. Suserup Skov er det eneste kendte naturlige voksested for Storbladet Lind i Danmark.

På de gamle Bøg og Stilk-Eg findes en meget rig flora af træboende svampe, hvoraf adskillige arter er sjældne og truede. Skoven er i europæisk topklasse og en af landets bedste for disse svampe, og der er så mange forskellige arter, at lokaliteten må betragtes som det, man i biologiske kredse benævner et "hot-spot".

I skoven findes en række hulrugende fuglearter såsom Natugle, Huldue og Broget Fluesnapper. Den sjældne Lille Flagspætte er også truffet. Til de gamle træer er ligeledes knyttet et varieret insektliv.

De relativt sjældne orkidéer Glat Hullæbe og Ægbladet Fliglæbe samt Snylterod, der ernærer sig af rådne materiale, findes i skoven.

Den sjældne svamp Koralpigsvamp vokser på gamle stammer af Bøg, blandt andet i Suserup Skov.

Andre områder, A-områder

Mange områder uden for Naturnetværket rummer væsentlige naturtyper og de har stor landskabelig og miljømæssig værdi. Her er både bevarings- og plejeinteresser og mulighed for gode naturoplevelser, som det også fremgår af beskrivelserne af de enkelte områder.

A.1. Området vest for Ruds Vedby

Området er landbrugsland med spredt beliggende bebyggelse. Midt i området er opstillet 4 store vindmøller. Andre vindmøller i nabokommunen umiddelbart vest for kommunegrænsen er med til at præge området. Der er enkelte fortidsminder, bl.a. Havedysse.

Den overvejende del mod sydvest er udpeget som JORDBRUGSOMRÅDE, mens mindre dele mod sydøst og hele den nordlige del er LANDSKABSOMRÅDE.

A.2. Enemærket, Conradineslyst, Vaseskov, Kulebjerg Overdrev

Området er skovrigt med Enemær-

Kær-Fnokurt – en rødlistet plante i Danmark – er fundet et par steder i Sorø Kommune.

ket på 190 ha mod vest, Kulebjerg Skov og Skellebjerg Vænge på 100 ha midt i og længst mod øst Vaseskov på 180 ha. Omkring Conradineslyst findes et karakteristisk herregårdsskabskab med store, ubrudte markarealer. I udkanten af Kulebjerg Skov findes Kulebjerg Overdrev med en spændende vegetation. En mindre del er fredet.

Området er overvejende udlagt som BESKYTTELSESOMRÅDE.

A.3. Kongsted, Niløse

Området grænser op til Åmosen og er et småbakked landbrugsområde med mange mindre brug. I området ligger de to landsbyer Kongsted og Niløse. Længst mod nordøst ligger et mindre sommerhusområde. Mod sydøst grænsende op til Dianalund by ligger Tersløse Bøgeskov på 147 ha. Der er flere fredede gravhøje, specielt syd for Niløse.

Hele området er udpeget som LANDSKABSOMRÅDE. Omkring Lillemosegrøften og Brovadgrøften er der udlagt økologiske forbindelser.

A.4. Tåderup, Skellebjerg, Tersløse

Området strækker sig fra Tåderup i vest syd om Dianalund til Munke Bjergby i øst. Området er uden væsentlige landskabelige karakteristika, bortset fra Sobjerg Banke, der rejser sig ca. 30 m over det omgivende terræn. Det er landbrugsområde med spredt bebyggelse uden for landsbyerne. Omkring Kammergave findes større, sammenhængende markarealer og her findes også en udstykning med karakteristiske statshusmandsbrug. Mod syd afgrænses området af Tude Å, der tillige er kommunegrænse.

Kulebjerg Overdrev – et rigtigt "Guldalderlandskab" vest for Skellebjerg med blandt andet tuer af Gul Engmyre.

Kulebjerg Overdrev

Kulebjerg Overdrev ligger i Kulebjerg Skov v. Skellebjerg vest for Dianalund. Området er et gammelt historisk overdrev, som blev fredet i 1925. Det fredede areal er på ca 2 ha.

Overdrevet har aldrig været opdyrket, hvilket ses af at der i jordoverfladen ligger mange store sten spredt over området. Yderligere er området præget af de mange tuer, lavet af Gul Engmyre. Kulebjerg Overdrev plejes ved hjælp af afgræsning og floraen på stedet er karakteristisk for et sådant afgræsset overdrev.

På de tørre arealer ses arter som Lav Tidsel, Bredbladet Timian, Gul Snerre, Blåkløkke og Alm. Kamgræs. Katteskæg og Bakketidsel findes ligeledes i området. I lave fugtige partier er dannet lav knoldet kæervegetation og herfra kan nævnes Nøgle-Skræppe, Djævelsbid og Trævlekrone.

Et karakteristisk indslag i området er den spredtstående trævege-

tation, der består af større eller mindre træer af bl.a. Stilk-Eg, Bøg og Rød-Gran. Spredt buskvegetation ses også mange steder – og der er primært tale om tornede og stikkende arter såsom Ene, arter af Hvidtjørn og vilde roser herunder den ikke så almindelige Æble-Rose, der omgiver sig med en dejlig duft af friske æbler.

Svampe findes om efteråret i varme og fugtige perioder i området i store mængder. Knyttet til de fritstående store gamle ege- og bøgetræer og til træerne i de omgivende skovbryn findes mange såkaldt mykorrhizadannende svampe såsom rørhatte, fluesvampe, skørhatte og mælkehatte. I de åbne, afgræssede overdrevspartier ses flere steder de for sådanne områder karakteristiske vokshatte. Der findes på Kulebjerg Overdrev flere arter af disse bl.a. den meget sjældne Dadelbrun Vokshat.

Hertil har Kulebjerg Overdrev ualmindeligt store landskabelige værdier.

Områderne nærmest Dianalund er udlagt som JORDBRUGSOMRÅDE, mens den øvrige del af området er LANDSKABSOMRÅDE. Der er udlagt økologiske forbindelser omkring Bjørnevad Å og Tude Å.

A.5. Stenmagle, Nyrup

Området udgør den nordøstlige del

af kommunen med byerne Stenmagle og Nyrup. Den nordøstlige del er et eng- og moseområde op til Åmose Å og er den østligste udløber af Åmosen. Den øvrige del er et småbakked landbrugsområde med enkelte fredede fortidsminder. I området ligger DONG's naturgaslager med flere boringer.

Den østlige del er udlagt som LANDSKABSOMRÅDE, mens den vestlige del er JORDBRUGSOMRÅDE. Der er udlagt økologiske forbindelser omkring Eskemose Å og Åmose Å.

A.6. Kirke Flinterup, Store Ebberup, Bjernede

Området er et stort, ensartet landbrugsområde med landsbyerne Kirke Flinterup, Store Ebberup, Fulby og Bjernede. Uden for landsbyerne er der spredt bebyggelse. Statshusmandsudstyknngen ved Stokholts Huse er betegnet som en kulturhistorisk helhed. Mod øst ligger Bjernede Storskov på 80 ha og øst herfor herregårdsskabskabet omkring Mørup. Rundkirken Bjernede Kirke er Sjællands eneste rundkirke. Der er adskillige fredede gravhøje i området.

Hele området er udlagt som JORDBRUGSOMRÅDE bortset fra områderne langs Tuel Sø og op mod Store og Lille Bøgeskov i nabokommunen. Disse er udlagt som LANDSKABSOMRÅDE. Der er udlagt økologiske forbindelser omkring Tude Å, Sandvadsbækken, Skovmosebækken og Fuglehusrenden.

A.7. Fjenneslev, Alsted, Alsted Skov

Området omfatter den østlige del af kommunen mellem Vestmotorvejen, Sorø Sønderoskov og Suså-dalen. Alsted skov på 276 ha er det mest markante landskabsselement i området. Terrænet er jævnt med en stigning nordfra op mod Alsted landsby, hvorfra det falder brat ned mod Suså. Fjenneslev, som tidligere var stationsby, er den største samlede bebyggelse i området. Alsted har stadig bevaret det gamle landsbypræg. I øvrigt karakteriseres området af spredt bebyggelse med mange mindre ejendomme. En enkelt større gård, Sorø St. Ladegård, giver et herregårdsspræg på landskabet i det nordvestlige hjørne. I området ligger Fjenneslev Kirke, som både bygningsmæssigt og historisk er en af Danmarks mest interessante landsbykirker. Der er adskillige fredede gravhøje i området.

Området er i Regionplanen udpeget som LANDSKABSOMRÅDE. Kun den nordligste del er udpeget som JORDBRUGSOMRÅDE.

Stier i landskabet

Generelt

Der er fokus på naturens gavnlige indflydelse på den mentale og fysiske sundhed, og et sammenhængende stisystem vil være en væsentlig faktor i den forbindelse. Det er vigtigt, at man ikke altid er afhængig af en bil, når man vil ud i naturen. Der skal være mulighed for både ridestier og cykel- og gangstier.

Nogle lodsejere forsøger ved skiltning og forhindringer af forskellig art at hindre offentlighedens retmæssige færdsel ad befæstede stier i det åbne land. Dertil kommer at rigtig mange mennesker er usikre på reglerne om færdsel på private stier og veje. Det betyder, at nogle steder tør man ikke færdes, skønt man egentlig har lov.

Den regionale, rekreative sti, Jyderupstien mellem Jyderup og Kongskilde Friluftsgård, passerer gennem Sorø Kommune.

Det er vigtigt at sikre offentlighedens adgang i det åbne land.

Sorø kommune er en udpræget landkommune med meget landbrugsareal og en del skove. I Sorø Kommune findes en gennemgående regional rekreativ cykelsti, nemlig Jyderupstien. Adgangen gennem skovene er i hovedsagen enkel, men det er langt mere kompliceret med adgangen i det åbne land.

Adgangen til de mange fortidsminder, der i dag ofte ligger isoleret i landbrugsområderne, bør derfor forbedres gennem anvisning af trampestier til dem. Ligeledes bør der arbejdes for at forbedre handicapades adgang til naturoplevelser.

I gennem de sidste 50 år er rigtig mange stier og stumper af disse blevet nedlagt og pløjet op som en følge af intensiveret dyrkning og sammenlægning af landbrugsejendomme. Det betyder, at der rundt omkring i kommunen er mange små stistumper tilbage, men de sammenhængende stier er ofte fragmenterede, således at det ikke længere er muligt at gå rundt i landskabet endsige transportere sig sikkert til fods eller på cykel.

Det er derfor af yderste vigtighed, at kommunen håndhæver Naturbeskyttelseslovens bestemmelser om offentlighedens adgang ad befæstede stier, hvor lodsejere forsøger at hindre denne; at den oplyser bor-

gerne om deres rettigheder og arbejder for og budgetterer med nye tiltag, for at reetablere og nyskabe et sammenhængende stisystem og frem for alt tilser, at eksisterende stier bibeholdes.

Spor i landskabet

Projektet "Spør i landskabet" har til formål at åbne markerede spor i hele landet for at give publikum mulighed for at få nye natur- og kulturmæssige oplevelser. Projektet er et samarbejde mellem Amtsrådsforeningen, Dansk Skovforening, Friluftsrådet, Landbrugsrådet, Landdistrikterens Fællesråd, Skov- og Naturstyrelsen og Danmarks Naturfredningsforening. Adresse: www.spor.dk hvor der kan bestilles kort.

Der er beskrevet 3 etablerede stisystemer i delområderne N.6 (Grydebjerg Skov og Lyng-/Frederiksberg) og A.7 (Alsted Skov) Kort over og beskrivelse af disse kan hentes på Sorø-egnenes Erhvervs- og Turistkontor og på bibliotekerne i kommunen.

Særlige lokale forhold

Det eksisterende stinet i den tidligere Dianalund Kommune består af en række gamle almene stier (f.eks. skole- og kirkestier), samt stier, der løbende er blevet etableret i forbindelse med byggemodninger og øvrig byudvikling m.v. Der er udarbejdet en stiplan, der primært sigter mod at få fastlagt det stinet, der ønskes sikret for fremtiden.

Der er ikke udarbejdet en stiplan for et sammenhængende stisystem i den tidligere Sorø Kommune. DN i Sorø har gennem flere år været i dialog med borgerne om behovet for et sammenhængende stisystem. Der mangler stier i det åbne land eller blot stumper af stier for at kunne lave et godt stiforløb. Der er specielt problemer i Alsted-området

på Hejrevej, hvor der ikke er adgang til Suså og Alsted Skov.

Der er via DN i samarbejde med Spor i Landskabet gjort forsøg på at komme i dialog med de berørte lodsejere. Det er ikke lykkedes i alle tilfælde. Der er ingen problemer med at få lov at færdes i skovene. Der savnes dog i nogle tilfælde adgang til fredede gravhøje, kilder, udsigtspunkter mv.

Isflugten er set ved Suså.

Sporet i Alsted Skov

I Alsted Skov er der udlagt et vandrerspor på ca. 8 km. Der er mulighed for at afkorte turen flere steder. Skoven ligger dels på dalsiden ned mod Suså og dels på det småkuperede landskab nord herfor. Skoven er overvejende en blandet løvskov og har udviklet sig til at være blandt de flotteste i Danmark. Den rummer blandt andet særligt udvalgte bevoksninger af bøg, såkaldt kårede, hvor der høstes bøgfrø. Via mellemstationer på danske planteskoler vokser de frem som ny bøgeskov i Danmark.

I Skoven ligger fem dysser, hvoraf de fire er delvist ødelagt. Til skoven knytter sig fortællinger om blandt andet 1700-tallets træffeldyrkning og spor efter den festplads, der helt op til sidst i 1930-erne blev brugt til lokale sommerfester.

Et kort over sporet finder man ved startpunktet på Alstedvej.

Kødfarvet Gøgeurt, der blandt andet findes i Bimosen.

Svane med unger i Sorø Sø

Der findes en del mindre kommuneveje, private fællesveje og markveje i den tidligere Stenlille Kommune. Der, hvor der virkelig mangler stier til det åbne land og skovene er fra Stenlille by, Nyrup, Ostrup og Stenmagle. Der er tale om relativt korte strækninger, for at disse stier kan etableres eller kobles på allerede eksisterende stier. Omkring Stenmagle by findes flere nærmest intakte stisystemer, som kun anvendes af ganske få, idet enkelte lodsejere på ganske korte strækninger giver stien udseende af at være privat område.

Der er udarbejdet en plan for en rekreativ cykel- og gangsti fra Åmosen v. Maglemosevej til Jyderupstien ved Bromme Maglesø. Stien skal i fremtiden forbinde Assentorp-området med Stenmagle, videre over Nyrup By til Ledbjerg-stisystemet og igennem Nordskoven, der bør forbindes med Store Enemærkeskoven. Herfra går turen over Saltofte til Bromme Plantage.

I forbindelse med udarbejdelse af den rekreative cykelsti er der truffet aftale om to trampestier fra Stenlille by til Ostrup, således at der kan gås en rundtur fra Stenlille på nogle kilometer og således at adgangen til Nordskoven lettes for bløde trafikanter.

Der er planer om en sti fra den offentlige parkeringsplads ved Maglemosevej til Assentorpvej videre ad Maglebjergvej. Fra Maglebjergvej drejes til højre ad Maglesvinget op til Maglebjerg, som er DN's grund med udsigt over Åmosen. Maglesvinget munder ud i Maglemosevej. Her drejes til højre til man igen er ved parkeringspladsen. Ruten er på ca. 2,5 km.

Sporet i Grydebjerg Skov

I området er der beskrevet en 5 km lang rute. Grydebjerg Skov er den skovpart som ligger langs med vestsiden af Sorø Sø op til Slagelsevej. Sporet starter ca 150 m fra Slagelsevej og går forbi et af de få tilløb til søen (Ørbæk). Der passeres en bøgeskov hvor grise har hjulpet med selvforyngelsen, der er stendiger som tidligere var skellet mellem Sorø og Pedersborg Sogne. Desuden passeres områder med Cypress, Douglas og lærk. Et dødishul fra istiden har været begyndelsen til Grydebjerg Mose.

Sporet ved Lyng-Frederiksberg

Der er i Lyng-/Frederiksberg-området afmærket 3 ruter på henholdsvis 4, 6 og 10 km. Stien følger en gammel kirkesti. På Hestehavevej passerer man resterne af nogle gamle ege og på Kastanievej et vejområde opbygget på granlægter. Bimosen er en kalk-rig, sjældent engtype med en interessant flora. Man passerer også et mo-seområde (Dødemandsmosen) og en kunstig sø som tidligere hørte til den nu nedrevne Krongården. I Lyng passerer man gadekæret og plejeboligerne, hvor tidligere Fattiggården lå

Større tekniske anlæg m.v.

Den sydlige del af kommunen gennemskæres af både motorvej og jernbane. Begge danner barrierer i landskabet og er meget støjskabende. I den nordlige del danner Høng-Tølløse banen en noget mindre barriere.

En række mindre højspændingsledninger gennemskærer landskabet og påvirker dette. Den største påvirkning kommer fra 400 kV ledningen mellem Kalundborg og

København. Den gennemskærer områderne N.3, A.4, A.6 og A.7, hvor der kun i N.3 er større landskabelige interesser.

Ved Bromme er udlagt et større regionalt indvindingsområde for råstoffer. Efter endt gravning skal området reetableres, fortrinsvis til rekreative formål. Desuden er et mindre graveområde udlagt syd for Sorø Sø.

I N.1, N.2 og den nordlige del af

Ved Frederikskilde syd for Sorø er et stort grusgravsområde reetableret som naturområde.

A.5, samt i den sydlige del af N.6 og A.8 er der drikkevandsinteresser. I resten af kommunen er der særlige drikkevandsinteresser, som skal beskyttes i den fremtidige forvaltning af områderne.

Væsentlige vandløb

Tuel Å løber ved Alsted Flinterup ureguleret gennem et engområde.

Vandkvalitet og målsætninger

Regionplanen fastsætter målsætninger for de enkelte vandområder. Desuden er der fastlagt retningslinjer for spildevandsrensning i det åbne land. Der skelnes i Regionplanen mellem tre hovedmålsætninger, skærpet, basis og lempet målsætning. Målsætningerne er fastsat på baggrund af en afvejning af naturinteresser mod andre interesser, herunder især spildevandsudledning, vandindvinding og råstofgravning. Disse målsætninger vil blive afløst af en anden målsætning i medfør af vandrammedirektivet.

Skærpet målsætning

Den gælder for særligt naturvidenskabeligt interesseområde, som er

vandløb, hvor særlige naturværdier skal beskyttes.

Basismålsætning

Den er delt op i fire fiskevandsmålsætninger bestemt af vandløbets størrelse, fysiske form, fald, bundforhold og sommervandføring.

- Vandløb uden fisk: Vandløb, hvor der skal kunne trives et alsidigt dyre- og planteliv, selvom ringe eller manglende vandføring i perioder forhindrer, at der kan trives fisk.
- Gyde- og yngelopvækstområde for laksefisk: Vandløb, der skal kunne anvendes som gyde- og yngelopvækstområde for ørred og andre laksefisk.
- Laksefiskevand: Vandløb, der skal kunne anvendes som opvækst- og opholdsområde for ørred og andre laksefisk.
- Karpefiskevand: Vandløb, der skal kunne anvendes som opvækst- og opholdsområde for ål, aborre, gedde og karpefisk.

Disse målsætninger gælder, indtil der med baggrund i miljømålsloven etableres et nyt målsætnings-system. Vandrammedirektivet angiver, at vandplanerne skal ligge klar i 2009.

Åmose Å

Åen er kommunegrænse mod nord og afgrænser således også område N.1. Den er målsat som laksefiskevand øst for Sandlyng å og er i øvrigt målsat som karpefiskevand.

Sandlyng Å

Åen løber gennem N.1, N.2 og A.5. Den er målsat som karpefiskevand.

Tude Å

Åen løber gennem områderne N.3, N.5, og A.6. Den er på denne strækning målsat som gyde- og opvækstvand for laksefisk.

Tuel Å

Åen løber overvejende gennem område A.7. Mellem jernbanen og Fjenneslevmaglevej er åen målsat som karpefiskevand. På resten af strækningen er målsætningen gyde- og opvækstvand for laksefisk.

Suså

Åen er kommunens sydgrænse og grænse for område N.g. Åen har den højeste målsætning, nemlig som naturvidenskabeligt interesseområde.

Forvaltning af naturen i Sorø Kommune

Lovgrundlaget

I dag findes over 1000 EU-direktiver, love, bekendtgørelser, vejledninger og cirkulærer på miljøområdet. Alle danske love mv. findes på www.ret-sinfo.dk. Danmarks Naturfredningsforening har et direkte link til de væsentligste love på miljøområdet: www.dn.dk/lovstof. Her skal kort omtales nogle af de vigtigste love på området.

Planloven indeholder bestemmelser om regionplanlægning, kommune- og lokalplanlægning. Desuden er der bestemmelser om byggeri i det åbne land, de såkaldte landzonebestemmelser.

Naturbeskyttelsesloven indeholder bestemmelser om beskyttede naturtyper. Desuden fastlægger den en række bygge- og beskyttelseslinier langs kysten, omkring skove, søer og langs vandløb. Naturbeskyttelsesloven er også det lovmæssige grundlag for landskabsfredninger. Endelig er der i loven en række bestemmelser om skiltning og adgang i det åbne land.

Miljøbeskyttelsesloven indeholder bl.a. regler om beskyttelse af jord, overfladevand og grundvand mod forurening. Desuden er der regler om forurenende virksomhed, affaldshåndtering, samt genanvendelse og renere teknologi.

Vandløbsloven skal sikre, at vandløb kan benyttes til afledning af vand, overfladevand, drænvand og spildevand. Det skal ske under hensyntagen til de miljømæssige krav til vandløbskvaliteten, som fastsættes i henhold til miljøbeskyttelsesloven.

Miljømålsloven fastlægger rammerne for beskyttelse af overfladevand og grundvand og for planlægning inden for de internationale naturbeskyttelsesområder. Loven sætter klare tidsfrister for planlægning, forvaltning og målopfyldelse. Staten udarbejder de overordnede planer og kommunerne udmønter disse i handleplaner. Vandramme-

Havørnen ses ofte ved Tystrup Sø, hvor den yngler ved sydenden i Næstved Kommune.

direktivet sætter mål for, hvad der skal nås inden 2015.

Skovloven har til formål at bevare og værne landets skove og hertil forøge skovarealet. Loven har også til formål at fremme bæredygtig drift af landets skove. Bæredygtig drift betyder inddragelse af såvel økonomiske som økologiske og sociale værdier. Bæredygtig drift indebærer, at det ved driften af det enkelte fredskovspligtige areal og ved lovens administration ud fra en helhedsbetragtning tilstræbes at fremme opbygningen af robuste skove, sikre skovens produktion, bevare og øge skovens biologiske mangfoldighed og sikre, at hensynet til landskab, naturhistorie, kulturhistorie, miljøbeskyttelse og friluftsliv kan tilgodeses.

Lov om drift af landbrugsjorder har til formål er at fremme en bæredygtig udvikling af driften af landbrugsjorder ved at forene hensyn til bevaring af produktionsgrundlaget og bevaring af natur, miljø og landskabelige værdier. Ministeren kan fastsætte særlige regler om skovplantning, herunder

regler om, at der ikke må foretages skovplantning inden for områder, hvor skovplantning er uønsket i henhold til en endeligt vedtaget regionplan. Ministeren træffer bestemmelse om, hvilke plantearter der skal anses for uønskede, fordi de kan skade afgrøderne, naturen eller landskabet. Ministeren kan fastsætte regler om bekæmpelse og forebyggelse af udbredelse af uønskede plantearter,

Administrationen og aktørerne

Staten

Statens planlægning udmøntes bl.a. i landsplandirektiver, som er bindende for regionernes og kommunernes planlægning.

En af opgaverne for de nu nedlagte amter var at udarbejde en regionplan. Det var den overordnede plan for udviklingen i det åbne land og grundlaget for lovadministration, planlægning og anlægsvirksomhed. Den senest udarbejdede Regionplan 2005-2016 gælder nu som et

Forslag til en dialog

landsplandirektiv. Den skal senest i 2009 afløses af de nye kommuners kommuneplan.

1. januar overgik administrationen af strandbeskyttelseslinien til de statslige miljøcentre. Staten overtager tilsynet med alle kommunale spildevandsudledninger og de kommunale anlæg til bortskaffelse af affald, som forurener mest. Staten skal etablere en kvalitetsstyringsordning for kommunernes varetagelse af opgaver på natur- og miljøområdet.

Miljøministeren ønsker, at der etableres ”grønne partnerskaber” med relevante organisationer som fx Danmarks Naturfredningsforening.

Region Sjælland

Regionen har ansvaret for kortlægning af råstofforekomster og udlægning af indvindingsområder. Regionen har også ansvar for opgaver i forbindelse med jordforureningsloven. Den har ret til at blive hørt og komme med indspil til den statslige planlægning i relation til miljømålsloven og vandforsyningsloven og skal også koordinere kommunernes indspil til denne.

Regionen skal udarbejde en regional udviklingsplan, der skal tegne et samlet billede af den ønskede udvikling i Region Sjælland. Planen vil blandt andet forholde sig til naturen og miljøet. Den skal beskrive muligheder frem for at fastlægge begrænsninger.

Sorø Kommune

Ansvar for tilladelser, tilsyn og håndhævelse i forbindelse med beskyttede naturtyper, bygge- og beskyttelseslinier (bortset fra strandbeskyttelseslinien) og reglerne om skiltning og om offentlighedens adgang i det åbne land overgik 1. januar 2007 til kommunen. Den overtog også hovedparten af den konkrete udøvelse af myndighed og håndhævelse inden for, vandløbsloven, vandforsyningsloven og miljøbeskyttelsesloven, herunder miljøgodkendelse af virksomheder.

Kommunen fik pålæg om at indføre en kvalitetsstyringsordning pr. 1. januar 2007.

Når Regionplanen er ophøjet til landsplandirektiv, skal kommunen administrere ud fra denne, som den derfor skal have større ”ejerskab” til.

Kommunernes Landsforening anbefaler, at man hurtigt får politiske tilkendegivelser om ”fokusområder i det åbne land”. Kommunen skal her igennem sikre grønne korridorer og sammenhængende natur gennem udarbejdelse af en naturkvalitetsplan.

Kommunen skal pleje egne naturområder. Den skal videreføre amtets plejeaftaler. Endelig skal kommunen varetage habitat- og fuglebeskyttelsesområderne (Natura 2000 områder).

Landbruget

Landbrugets virksomhed har stor betydning for udviklingen i det åbne land. Strukturændringer i landbruget har betydet opførelse af nye og større bygningsanlæg, der påvirker landskabet – undertiden i uheldig retning. Ændrede driftsformer har gjort landskabet mere ensformigt med store sammenhængende markarealer. Det modsvares dog til dels af den hegns- og remiseplantning og anlæg af nye vandhuller, der også er foretaget.

Skovbruget

Stiftelsen Sorø Akademi er den største skovejer i kommunen. Generelt er der i dag tale om, at skovene tillægges større rekreativ betydning, frem for det rent driftsmæssige. Der tilstræbes på landsplan en fordobling af skovarealet, og de nye skovplantninger vil i en række tilfælde få afgørende landskabelig betydning.

Erhvervslivet i øvrigt

Erhvervslokaliseringen sker fortrinsvis i byområderne. Der er dog jævnlige tale om udvidelse af eksisterende virksomheder i det åbne land. Erhvervslivet har her et medansvar for, at anlæg og bebyggelse ikke

skæmmer landskabet. Ligeledes har forholdene omkring eksisterende virksomheder – oplag og adgangsforhold – meget stor betydning for landskabsoplevelsen.

Privatpersoner

Vi har alle sammen et medansvar for naturen. Desværre er det blevet mere almindeligt, at folk benytter naturen som affaldsplads – både i den store og i den lille skala, fra egentlig deponering af byggeskrot og sække med affald i skovene til tankeløs henkastning af fx øldåser og plastemballage langs veje og stier.

Hertil kommer, at det økonomiske opsving har betydet både nybyggeri og om- og tilbygninger i stigende omfang. Byggerierne udføres ikke altid i harmoni med landskabet og det kan være svært at påvirke den bygherre, der selv har fået idéen til udførelse af drømmehuset uden småligt hensyn til gode arkitektoniske traditioner i det åbne land.

Danmarks Naturfredningsforening

DN har ret til at klage over afgørelser i forbindelse med administration af de ovennævnte – og andre – love. Forretningsudvalget har i et vist omfang delegeret klageretten til de lokale afdelinger. Foreningen kan rejse fredningssager. Formelt er det kun forretningsudvalget, der kan rejse sagen, men idéerne til fredninger kommer som regel fra de lokale afdelinger.

Danmarks Naturfredningsforening mener, at vores nye kommune fortsat skal være attraktiv for både tilflyttere og lokale. DN lægger med denne rapport op til et samarbejde og håber, at både politikere, erhvervsliv og privatpersoner vil tage positivt imod ideer og råd fra de grønne organisationer. I den forbindelse er det et vigtigt initiativ, Sorø Kommune har taget med oprettelse af et Grønt Forum, hvor forholdene kan diskuteres.

Grønt Forum

I et Grønt Forum kan folk fra kommunen mødes med deltagere fra kommunens grønne foreninger. Formanden for DN’s bestyrelse er selvskrevet som medlem. Dels fordi det giver direkte kontakt til kommunens politikere og embedsmænd og mulighed for at påvirke projekter i en tidlig fase. Dels for at opnå maksimal indflydelse via samarbejde med andre grønne organisationer.

Bilag

Kilder og henvisninger

- Dahl, K. (1979) Tekst og detailkort over fredede områder, Danmarks Naturfredningsforening,
- DN (2005) Kort over Sorø Kommune, 1:30.000, 19.07.05, lj-DN
- Harritz, P.H. (2001). Danmarks fredede områder, Politikens Forlag og Danmarks Naturfredningsforening,
- Skov- og Naturstyrelsen (2006) Åmosen i Vestsjælland
- Sørensen, H.H. (2005). På Brommebondens ager. Gl. Sorø Amts Arkæologiforening, 1980-2005, 71-79.
- Vestsjællands Amt (2001) Regionplan 2001-2012 med kortmateriale (Fritid, kultur og skov)
- Vestsjællands Amt (2005) Regionplan 2005-2016 (med tillæg)
- COWI (2006) Teknisk sammenfatning af skitseprojekt for østlige Store Åmose
- Wilhjelmudvalget (2001) En rig natur i et rigt samfund, Skov- og Naturstyrelsen
- Danmarks Naturfredningsforening (2004) DN Håndbog 2005 – 2006, DN Masnedøgade, Kbh.
- Danske Skovdistrikter (1995), Danske Forstkandidaters Forening, Strandvejen 863, 2930 Klampenborg.

Ordforklaring

Naturgenopretning: Genskabelse af en tidligere naturtilstand i et område. Der er typisk tale om at genskabe en tilstand fra før området ved dræning, pløjning eller lignende blev inddraget til intensivt landbrug. (DMU)

Biologisk mangfoldighed (biodiversitet): Udtryk for naturkvalitet. Den biologiske mangfoldighed i et område omfatter følgende tre diversiteter: antallet af arter (artsdiversitet), den genetiske variation indenfor de enkelte arter (genetisk diversitet) samt antallet af forskellige levesteder (økologisk diversitet).(DMU).

Agenda 21: Global dagsorden for bæredygtig udvikling i det 21. århundrede. ”Tænk globalt – handel lokalt” – et af budskaberne ved Rio-konferencen 1992, der fremhævede betydningen af et lokalt engagement som en forudsætning for at opnå bæredygtig udvikling og løse verdens miljøproblemer. Kommunerne er forpligtet til at oprette Agenda 21 arbejdsgrupper.

Natura 2000-områder: Fælles europæisk netværk af naturbeskyttede områder, herunder særligt områder udlagt i henhold til EU’s naturbeskyttelsesdirektiver (Habitat- samt Fuglebeskyttelsesdirektivet).

Habitatområder: Områder der er omfattet af EF-Habitatdirektivet,

og som udlægges for at bevare forskellige naturtyper og bestemte dyre- og plantearter.

Fuglebeskyttelsesdirektivet: Rådets direktiv om beskyttelse af vilde fugle.

Regionplanens områdeinddeling

Vestsjællands Amts Regionplan inddeler amtet i seks områdetyper, hvor de tre knytter sig til det åbne land. Landbrugsinteresserne er primært knyttet til JORDBRUGSOMRÅDE og LANDSKABSOMRÅDE, mens beskyttelsesinteresserne primært er knyttet til LANDSKABSOMRÅDE og BESKYTTESOMRÅDE. Hvor der umiddelbart synes at være interesse modsætninger mellem beskyttelse og landbrug, er det i Regionplanens retningslinier fastsat, hvorledes eventuelle problemer kan løses.

Ved afgrænsningen af områderne er der taget hensyn til de statslige bindinger i kystnærhedszonen, ligesom der er taget hensyn til EF-fuglebeskyttelsesområder, habitatområder, fredninger m.v..

Regionplanen med tekst og retningslinjer finder du via Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside på www.skovognatur.dk

Faktabokse, kort og tabeller

Side

DN's overordnede mål	3
Kort 1: Sorø Kommune.....	4
Politikernes vision for Sorø.....	5
DN's vision for naturen i Sorø Kommune.....	5
Kort 2: Sorø Kommune i det grønne kryds.....	5
Tabel 1: Nogle søer og engarealer i Sorø Kommune.....	8
Tabel 2: Væsentlige vandløb i Sorø Kommune	9
Kæmpe-Bjørneklo.....	9
Større § 3 områder i Sorø Kommune.....	10
Tabel 3: Skovarealer i Sorø Kommune.....	10
Arboreterne i Sorø-skovene	11
Kodriverlaug.....	13
Spredningskorridorer og økologiske forbindelser	13
Skitseprojekt for østlige Store Åmose.....	15
Sandlyng Mose	15
Grusgravene i Assentorp	16
Nørremosen	16
Kort 3: Skovrejsningsområdet ved Stenlille	16
Flædemosen ved Gyrstinge Sø.....	17
Råstofgravning og efterbehandling.....	17
Fredede områder ved Bromme.....	17
Hasselmusen.....	18
Bimosen	19
Tamosen	19
Suserup Skov.....	20
Kulebjerg Overdrev	21
Spor i landskabet.....	22
Sporet i Alsted Skov.....	23
Sporet i Grydebjerg Skov	23
Sporet ved Lyng-Frederiksberg.....	23
Grønt Forum	27

